

Exkurze po zajímavých bezlesých enklávách aneb Z bláta do louže kolem Smradlavé

Field trip to interesting non-forest wet habitats around the Smradlavá stream

VERONIKA KALNÍKOVÁ¹ & MARIE POPELÁŘOVÁ²

1) Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy,
Nádražní 36, CZ-756 61 Rožnov pod Radhoštěm; e-mail: v.kalnikova@seznam.cz

2) Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy,
Nádražní 36, CZ-756 61 Rožnov pod Radhoštěm; e-mail: mariepopelarova@post.cz

Abstract: A floristic field trip to the Smradlavá valley in the Moravskoslezské Beskydy Mts (Moravia, Czech Republic) took place on 8 June 2019. The trip started in the Bumbálka settlement on the calcareous fen lying on the Slovakian side. The trip continued downhill through the abandoned ski slope to the margin of Salajka National Nature Reserve and then to the Salajka settlement and the Smutné údolí valley. We focused mainly on wet spruce forests and their margins, small wetlands along roads, springs and wet meadows. In total, 133 vascular plant taxa were recorded. The notable threatened vascular plant species *Allium victorialis*, *Botrychium lunaria*, *Epipactis palustris*, *Equisetum variegatum*, *Moneses uniflora* and *Ophioglossum vulgatum* were found.

Keywords: Moravskoslezské Beskydy Mts, ski slopes, threatened species, vascular plants, wetlands, wet meadows

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. (2012)

V sobotu 8. června 2019 proběhla floristická exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy. Vedly ji obě autorky příspěvku. Exkurze se zúčastnili jak členové z pobočky, tak zájemci z místní Stráže přírody AOPK ČR.

Na úvod exkurze nám představil Zbyněk Lukeš malé překvapení na Bumbálce v podobě bazického mokřadu, který před lety objevil – náletem břízy bělokoré (*Betula pendula*) a vrb (především *Salix caprea* a *S. purpurea*) částečně zarostlé prameniště se skládkou stavební suti a pytlů s cementem hostící populaci tučnice obecné (*Pinguicula vulgaris*), kruštíku bahenního (*Epipactis palustris*), přesličky různobarvé (*Equisetum variegatum*) a p. větevnaté (*E. ramosissimum*). Lokalita se sice nachází na slovenské straně hranice, zaměstnala nás ale úvahami o vzniku a historii tohoto biotopu. Nedaleko na Slovensku se totiž nachází autochtonní lokalita s populací tučnice a také další jmenované druhy je možné v okolí poskrovnu najít. Existenci „bahnitých“ či „rašelinných“ luk a výskyt tučnice obecné v této oblasti totiž zmiňuje již Říčan (1936; „na bahnitě louce na rozhraní Vel. Karlovic a Ostravice“), později také Duda (1950; „Na bahnitých loukách u Bumbálky na Beskydě na třech místech.“). Podle Dudova podrobnějšího popisu vztaženého ke konkrétnímu zápisu vegetace na jedné z lokalit („rašelinná louka u Bumbálky na Beskydě, 850 m, ... 5 stupňů k východu...“) lze reálně usuzovat na to, že

Obr. 1. Mezi vzácné luční kapradiny patří i drobná vratička měsíční (*Botrychium lunaria*), kterou jsme ověřili na hřebeni u Bumbálky, blízko hranic se Slovenskem. – Obr. 2. Prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*) na podmáčené louce osady Salajka. – Foto L. Borkovcová (1), M. Popelářová (2)

se jedná o námi navštívené místo, resp. o její nepatrný fragment. Další z dosud existujících a známých lokalit s výskytem tučnice obecné a zarůstajícím slatiništěm se nachází na slovenském území, asi kilometr od navštíveného místa (2015 not. Popelářová, 2016 not. Lukeš).

Naše plánovaná trasa však dál směřovala na českou stranu, z hřebene Bumbálky dolů do pramenné oblasti Smradlavé. Na hřebenových horských loukách, které bývaly dříve sjezdovkami, jsme krátce obdivovali „zlaté kapradí“ – populaci vratičky měsíční (*Botrychium lunaria*; obr. 1). Bohužel jsme nepotvrdili výskyt silně ohrožené orchideje vemeníčku zeleného (*Coeloglossum viride*), zaznamenaného zde v roce 2011 (Popelářová et al. 2011). Loukám chybí dříve pravidelný extenzivní management, který se nám ale na popud této exkurze podařilo v letošním roce opět obnovit. Je tak možné, že se zde vemeníček v budoucnu opět objeví. Pokračovali jsme podél jedlobukového pralesa v národní přírodní rezervaci Salajka a dále po zpevněné cestě skrz monokulturní smrčiny ke stejnojmenné osadě.

Podmáčené pravidelně sečené louky v osadě Salajka mají spíše eutrofní charakter, hojně se zde vyskytovaly druhy pcháčových mokřadů jako je vrbina obecná (*Lysimachia vulgaris*), pomněnka bahenní volnokvětá (*Myosotis palustris* subsp. *laxiflora*), pcháček potoční (*Cirsium rivulare*), skřípina lesní (*Scirpus sylvaticus*), škarďa bahenní (*Crepis paludosa*), kuklík potoční (*Geum rivale*) a blatouch bahenní (*Caltha palustris*). Slatinné druhy, jejichž výskyt slibovala databáze (Pladias 2019), a které jsme chtěli potvrdit

a doplnit, zde tohoto roku nenacházely vhodné podmínky – vegetace byla vysoká a hustě zapojená a nedávala tak prostor konkurenčně slabším druhům. Zajímavý byl ostrůvek porostu vysoké ostřice štíhlé (*Carex acuta*), která se ve vyšších polohách vyskytuje jen velmi vzácně. Fotogenické byly stovky prstnatic májových (*Dactylorhiza majalis*; obr. 2) i nakvétající p. Fuchsovy (*D. fuchsii*). Ze slatinnějších druhů jsme zaznamenali např. suchopýr úzkolistý (*Eriophorum angustifolium*) a řadu ostřic – o. rusou (*Carex flava*), o. obecnou (*C. nigra*), o. prosovou (*C. panicea*) a o. plstnatou (*C. tomentosa*). Ve vysýchavé spodní části louky se nám podařilo nalézt novou lokalitu kapradinky hadilky obecné (*Ophioglossum vulgatum*), která zde tvořila bohatou populaci.

Okraje lesních cest z osady Salajka do údolí Smradlavé hostí vysokobylinné horské druhy jako oměj pestrý (*Aconitum variegatum*), kamzičník rakouský (*Doronicum austriacum*), kýchavici bílou Lobelovu (*Veratrum album* subsp. *lobelianum*), starček potoční (*Tephrosia crispa*) a biku lesní (*Luzula sylvatica*). Celé údolí Smradlavé je bohaté na výskyt kriticky ohroženého jednokvítku velekvětého (*Moneses uniflora*) – není proto divu, že i během exkurze byla nově nalezena další mikropopulace. Lesy jsou zde tvořeny smrčinami, místy podmáčenými.

Dalším cílem bylo údolí Smutné, kde se nachází dynamicky se vyvíjející vegetace slatinného pěnovcového prameniště, které podle dosud získaných dat (Hájek et al. unpubl.) patří k mladším typům slatinišť vzniklých po odlesnění. Vegetace se mozaikovitě střídá s eutrofnějšími typy luční prameništní vegetace. Nalezli jsme jak vysazené druhy – prvosenku pomoučenou (*Primula farinosa*), kohátku kalíškatou (*Tofieldia calyculata*) a přesličku různobarvou, tak i typické bazofilní slatinné druhy jako suchopýr široolistý (*Eriophorum latifolium*), kruštík bahenní, toliji bahenní (*Parnassia palustris*), ostřici rusou nebo sítinu sivou (*Juncus inflexus*).

Zpět na Bumbálku jsme se vraceli kolem Maxovy nádrže, kde jsme ověřili letitý výskyt šťovíku vodního (*Rumex aquaticus*), který je zde rámci celých Beskyd ojedinělý (Pladias 2019). Jediná blízká lokalita byla v loňském roce objevena na písčitém náplavu v meandru Černé Ostravice (AOPK ČR 2019). Dříve byl z údolí Černé Ostravice známý z lokality Mlýn (Pladias 2019) výše proti proudu, populace zde už ale vlivem sukcese pravděpodobně zanikla.

Poslední zastavení jsme věnovali porostu smrčiny pod NPR Salajka, v jejímž bylinném patře hojně roste silně ohrožený česnek hadí (*Allium victorialis*). Česnek hadí se typicky vyskytuje v montánních a subalpínských polohách, v Beskydech je krom navštívené lokality recentně zaznamenána pouze populace v masívu Radhoště a Kněhyně-Čertova mlýna (Krahulec et al. 2006).

Exkurzi jsme zakončili opět na parkovišti na Bumbálce, odkud se někteří ještě vydali bádát na další blízké lokality.

Použité zdroje

AOPK ČR (2019): Nálezová databáze ochrany přírody [online]. – URL: <https://portal.nature.cz/nd/> (navštíveno 5. 10. 2019).

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – *Preslia* 84: 647–811.
- Duda J. (1950): Beskydská vrchoviště a rašelinné louky. – Přírodovědecký sborník Ostravského kraje 11: 66–92.
- Krahulec F., Duchoslav M. & Bártová V. (2006): Rozšíření druhů rodu česnek (*Allium*) v České republice. I. Druhy sekcí *Reticulato-bulbosa*, *Butomissa* a *Anguinum* (*A. strictum*, *A. tuberosum*, *A. victorialis*). – *Zprávy České botanické společnosti* 41: 1–16.
- Pladias (2019): Pladias – databáze české flóry a vegetace [online]. – URL: <http://www.pladias.cz/> (navštíveno 19. 10. 2019).
- Popelářová M., Hlisnikovský D., Koutecký P., Dančák M., Tkáčiková J., Vašut R. J., Vymazalová M., Dvorský M., Lustyk P. & Ohryzková L. (2011): Rozšíření vybraných taxonů cévnatých rostlin v CHKO Beskydy a blízkém okolí (Výsledky mapování flóry z let 2006–2009). – *Zprávy České botanické společnosti* 46: 277–359.
- Říčan G. (1936): Květena okresu Vsetínského a Valašskomeziříčského. – Ms. [Depon. in: Muzeum regionu Valašsko, pracoviště Valašské Meziříčí].

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavili M. Popelářová, V. Kalníková, D. Hlisnikovský a Z. Lukeš)

Seznam lokalit

1. 99a. Radhoštské Beskydy, 6576a, Bílá (distr. Frýdek-Místek): Bumbálka – louka, bývalá sjezdovka, hlavně horní část, 49°23'57,2"N, 18°24'45,3"E, 865 m n. m.
2. 99a. Radhoštské Beskydy, 6576a, Bílá (distr. Frýdek-Místek): okraj NPR Salajka v blízkosti značené stezky, 49°24'03,8"N, 18°24'49,2"E – 49°24'15,9"N, 18°25'04,8"E, asi 794 m n. m.
3. 99a. Radhoštské Beskydy, 6576a, Bílá (distr. Frýdek-Místek): okraje lesní cesty k osadě Salajka, 49°24'13,4"N, 18°24'44,1"E – 49°24'41,6"N, 18°25'13,4"E, asi 775 m n. m.
4. 99a. Radhoštské Beskydy, 6576a, Bílá (distr. Frýdek-Místek): mezofilní a podmáčené louky osady Salajka, 49°24'45,2"N, 18°25'11,7"E, 728 m n. m.
5. 99a. Radhoštské Beskydy, 6576a, Bílá (distr. Frýdek-Místek): okraje lesní cesty k údolí potoka Smutné, 49°24'50,5"N, 18°25'20,0"E – 49°24'57,8"N, 18°26'47,7"E, 637 m n. m.
6. 99a. Radhoštské Beskydy, 6576a, Bílá (distr. Frýdek-Místek): údolí potoka Smutné, 49°24'54,1"N, 18°27'18,0"E, 637 m n. m.
7. 99a. Radhoštské Beskydy, 6576a, Bílá (distr. Frýdek-Místek): okraje cesty k Maxově nádrži, 49°24'55,8"N, 18°26'48,9"E – 49°24'12,1"N, 18°25'50,4"E, asi 632 m n. m.
8. 99a. Radhoštské Beskydy, 6576a, Bílá (distr. Frýdek-Místek): smrčina nad točnou nad Maxovou nádrží, 49°24'10,5"N, 18°25'41,3"E, 691 m n. m.

cévnaté rostliny

Aconitum variegatum (LC/C3): 5, 6; *Agrostis canina*: 4, 6; *A. capillaris*: 4; *A. stolonifera*: 4; *Achillea ptarmica*: 4; *Ajuga reptans*: 4, 6; *Alchemilla glabra*: 4; *A. micans*: 4; *Allium victorialis* (EN/C2): 8; *Anthoxanthum odoratum*: 1, 4, 6; *Arrhenatherum elatior*: 4; *Athyrium filix-femina*: 3; *Barbarea vulgaris* subsp. *arcuata* (DD/C4a): 5, 7; *Botrychium lunaria* (VU/C2): 1 (cca 40 rostlin); *Briza media*: 4, 6; *Calamagrostis villosa*: 8; *Callitriche cophocarpa*: 5; *Caltha palustris*: 4, 6; *Cardamine impatiens*: 3; *Carex acuta*: 4; *C. brizoides*: 3; *C. canescens*: 4; *C. demissa*: 6; *C. flacca*: 5; *C. flava* s. str.: 4, 5, 6;

C. hirta: 3; *C. nigra*: 4, 6; *C. pallescens*: 4, 6; *C. panicea*: 4, 6; *C. pilulifera*: 4, 6; *C. sylvatica*: 2; *C. tomentosa*: 4; *Carum carvi*: 4, 6; *Chaerophyllum hirsutum*: 4, 6; *Circaea alpina*: 8; *Cirsium eriophorum* (LC/C3): 6; *C. palustre*: 6; *C. rivulare*: 4, 6; *Colchicum autumnale*: 4, 6; *Crepis paludosa*: 4, 6; *Cruciata verna*: 4, 6; *Cynosurus cristatus*: 4, 6; *Cytisus scoparius* subsp. *scoparius*: 6; *Dactylis glomerata*: 4; *Dactylorhiza fuchsii* (NT/C4a): 4, 6; *D. majalis* (NT/C3): 1, 3, 4, 6; *D. ×braunii*: 6; *Daphne mezereum*: 5; *Doronicum austriacum* (LC/C4a): 5; *Dryopteris dilatata*: 2;

Epipactis helleborine: 2, 3; *E. palustris* (VU/C2): 6; *Equisetum palustre*: 5, 6; *E. sylvaticum*: 4, 6; *E. variegatum* (EN/C2): 6; *Eriophorum angustifolium*: 4, 6; *E. latifolium* (EN/C2): 6; *Euphorbia amygdaloides* (LC/C4a): 2, 3; *E. dulcis*: 5; *E. stricta* (NT/C3): 3; *Festuca rubra* agg.: 1, 4; *Filipendula ulmaria*: 4;

Galium odoratum: 2; *G. palustre*: 4, 6; *G. uliginosum*: 3, 5; *Gentiana asclepiadea* (LC/C3): 5; *Geum rivale*: 4, 6; *Glyceria notata*: 7;

Juncus articulatus: 6; *J. conglomeratus*: 4, 6; *J. inflexus*: 6;

Lathyrus vernus: 5; *Linum catharticum*: 4, 6; *Listera ovata* (LC/C4a): 1, 4, 6; *Luzula campestris*: 4, 6; *L. luzulina*: 5, 8; *L. sylvatica*: 5; *Lychnis flos-cuculi*: 4; *Lysimachia vulgaris*: 4, 6;

Maianthemum bifolium: 8; *Mentha longifolia*: 6; *Mercurialis perennis*: 2, 3; *Moneses uniflora* (EN/ C1): 5; *Myosotis palustris* subsp. *laxiflora*: 4, 6;

Nardus stricta: 1; *Neottia nidus-avis* (NT/C4a): 2;

Ophioglossum vulgatum (VU/C2): 4 (porost na min. 10×10 m), 6 (nová mikrolokalita vedle známé lokality);

Parnassia palustris (EN/C2): 6; *Phyteuma spicatum*: 1, 4, 6; *Picea abies*: 8; *Plantago lanceolata*: 4; *Platanthera bifolia* (VU/C3): 1, 4; *Polygala multicaulis* (NT/C3): 1, 6; *P. vulgaris*: 1, 6; *Polygonatum verticillatum*: 2; *Potentilla erecta*: 4, 6; *Primula elatior*: 4, 6; *P. farinosa* (RE/A1): 6 (cult.); *Prunella vulgaris*: 4,7;

Ranunculus acris: 4; *R. auricomus* agg.: 1; *R. polyanthemus*: 1; *Reynoutria japonica*: 4, 7; *Rhinanthus minor*: 4, 6; *Rosa pendulina*: 5; *Rumex acetosa*: 4; *R. aquaticus*: 7;

Salix aurita: 4; *Sanicula europaea*: 2; *Scirpus sylvaticus*: 4; *Scrophularia scopolii* (NT/C3): 3; *Symphoricarpos albus*: 4;

Tephrosieris crispa (LC/C4a): 5 (desítky rostlin); *Tofieldia calyculata* (CR/C1t): 6 (cult.); *Trisetum flavescens*: 4;

Vaccinium myrtillus: 8; *Valeriana excelsa* subsp. *sambucifolia* (LC/C4a): 5; *V. simplicifolia* (NT/C3): 5, 6; *Veratrum album* subsp. *lobelianum* (LC/C4a): 5; *Veronica beccabunga*: 3, 4, 6; *V. chamaedrys*: 4; *V. montana* (LC/C4a): 2, 3; *V. serpyllifolia*: 3, 4; *Viola reichenbachiana*: 2, 3.